

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבועי מ'בית בני אמונים'

פרשת קרח תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 488

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

ברכות השחר בשלמות

במאמרים הקודמים הבאנו את דברי הקדמונים אשר בארו שמונהג אמירת ברכות השחר בצותא - מקורו בתקנת חכמים לענות בכל יום תשעים אמונים על ברכות. לאור זאת עולה כי מנהג זה התיסד נדי להועיל לשומעי הברכה העונים אמן ולא דוקא לסובת המברך.

אמנם ברור כי אף אם אכן כן הם פני הדברים, אין הדבר מפחית מחשיבותו של המברך, שהרי זכוי הרבים הוא ענין נשגב, ואם ענית אמן היא ענין גדול, הרי שצאי הרבים בענית אמן ענין גדול אף הוא. וכבר כתב הפלא יועץ (ערך מזה) בענין זה דברים נכוחים: "המברך ברכותיו בקול נדי לזכות את השומעים בענית אמן הרי הוא בכלל מצי הרבים, שעליהם אמרו חכמים (אבות ה'): 'כל המזהה את הרבים - אין חטא בא על ידו', ולפי גדל המצהה יגדל שכר המזהה..."

ואולם מלבד זאת יש לדעת כי שרשו של מנהג זה טמון אף בתועלת העצומה שמפיק המברך פתוצאה ממנו. שהרי ידוע כי ענית אמן משלימה ומחשיבה את הברכה, ונמצא אפוא שהמהדר לברך את ברכותיו באזני מי שיענה אחריו אמן, מלבד מה שמזכה את זולתו בענית אמן מועיל אף לעצמו, שכן בכך הוא זוכה לברך ברכות משלמות.

טעם זה מובא בספר הקדוש 'סוד ושרש העבודה', ואלו דבריו (שער האשמרת פרק י'): "ברכות השחר, טוב לסדרם בבית הכנסת עם שאר התפלה, נדי שיענו אחרים אמן אחר ברכותיו, כי מה מאד גדולה מעלת הברכה פשעונין אחרים אמן". ה'סוד ושרש העבודה' ממשיך ומבסס את דבריו על דברי הזוהר (עקב רעא א) שברכה הנענית באמן זוכה בשמים ליחס מיוחד; שערי הרקיעים כלם פתוחים בפנייה, והקול מכריז: "זהו הדורון ששלח פלוני למלה!"

ואם כלל זה נכון ביחס לכל ברכה, על אחת כמה וכמה ביחס לברכות השחר, שמתוף שהן הברכות הפותחות את היום, הרי שמי שיאמרו בשלמות בודאי יזכה לסייעתא דשמיא מיחדת בכל הברכות שיאמר במהלך היום שתאמרנה בשלמות, שהרי "מצוה גורת מצוה" (אבות ד ב).

ומכאן תצא הקריאה: הבה נקדים פלוני להתחיל את התפלה בצבור בבית הכנסת מתחלתה - מברכות השחר. נאמר בברכותינו בפני מי שישלמו בענית אמן, ונענה אמן אחר ברכות חברינו, וכאשר נתחיל את יומנו בברכות משלמות ובשמירת תקנת תשעים אמונים פמפצות חז"ל, בודאי פפתחו שערי שמים לתפלותינו ונזכה לברכה והצלחה בכל מעשי ידינו.

בקריאת "מצוה גורת מצוה",
שבת שלום,

218 213 מכאן וכו'.

פרוז בהשכמת הבקר

"ידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו" (טו ה)

בשנת תש"מ, בשעורו הקבוע על פרשת השבוע, שח הרבי מצאנז קלוזנבורג, בעל השפע חיים:

בעת שהייתי סמוך על שלחן חותני בעל העצי חיים בעירה סיגעט, התגורר שם יהודי ישיש שקדן וצדיק, ששמו היה רבי נטע והיה מחסידי הרבי מזידיטשוב. אותו יהודי שח לי פעם כמסיח לפי תמו שמי בקר הוא שומע מתוף שנתו פרוז הנוקב בשמו ומקיצו משנתו לעבודת בוראו.

לאור זאת באר הרבי שזוהי פונת הכתוב: "בקר וידע ה'", הקדוש ברוך הוא מודיע ומעורר מדי בקר את אשר לו" - את מי שזוכה ששים ה' יקרא עליו. והוסיף הרבי ועורר: גם מי שאינו זוכה שיעורוהו מן השמים, עם כל זאת "כאשר השם יתברך ברב רחמיו מחזיר לו נשמתו והוא פותח את עיניו בבקר השכם, אף יכול להמשיך ולישון עוד? הלא עליו קורא הכתוב (וינה א ו): 'מה לך נדום קום קרא אל אלקיך אולי יתעשת האלקים לנו ולא נאבד!' (שפע חיים' חלק יח עמ' מג).

התפלה אינה תלויה במקום

"ויקרב אתך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהנה" (טז ז)

הרבי ר' בונים מפשיסחא פרש כי הסבה שקורח פתח במחלוקת וודש להתמוגות ככהן גדול, היתה משום שהשתוקק להתפלל בקדש הקדשים. אמנם נעלם ממנו כי נדי להגיע לדרגת תפלת הכהן בקדש הקדשים אין צריך להתפלל דוקא שם, אלא נתן בכל מקום להגיע לדרגת תפלה שכזו.

הרבי מפילץ, בעל השפתי צדיק, הוסיף והביא בענין זה את אשר אמר המגיד מקוזניץ כי אף כאשר הכהן הגדול לא היה ראוי למשרתו, עלתה עבודתו בקדש הקדשים לרצון מכח עבודתם של צדיקי הדור, ומכאן שאין מקום התפלה קובע.

בזאת פרש המגיד מקוזניץ את המספר

בגמרא (יומא עא ב) על אותו כהן גדול שמתוף שקנא בכבוד שהצבור חלק לתנאים שמעיה ואבטליון במוצאי יום הכפורים, בקש לזלזל בכבודם, ועל פן כשברכם הזכיר את עבדת היותם בני גרים: "ייתון בני עממין לשלם" [בואו בני האמות בשלום]. בתגובה השיבו לו התנאים: "ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלום דלא עבד עובדא דאהרן" [בואו בשלום בני האמות העושים דעבדא דאהרן, ואל יבוא בשלום בן אהרן שאינו עושה כמעשה אהרן].

באמנם "דלא עבד עובדא דאהרן", לא התכוונו שמעיה ואבטליון לומר שאותו כהן אינו רודף שלום פאהרן, אלא להזכיר לו לבל יתגאה בהיותו כהן גדול העובד במקדש, שכן דוקא אותם "בני עממין" שבהם זלזל, הם אלו שפפעל "עבדין עובדא דאהרן", שהרי, כאמור, רק מכחם עלתה עבודתו בקדש הקדשים לרצון (שפתי צדיק' אות ח; עבודת ישראל יום הכפורים)

הזכיה בעשירות מצילה ממגפה

"ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קמרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא המצא מלפני ה' החל הנגה" (ז יא)

בפרושו לפסוק זה הביא רש"י את דברי הגמרא (שבת פט א) שכאשר עלה משה לרקיע לקבל את התורה גלה לו מלאך המות את סוד כחה של הקטרת לעצירת מגפה. מלבד סגלה זו אמרו חכמים עוד (יומא כו א) שהקטרת אף מביאה על האדם עשירות.

האדמו"ר רבי מאיר שפירא מבוקאוסק פרש שטובה אחת תלויה בחברתה, לאמר: הסבה שהקטרת עוצרת את המגפה, היא מפני שהיא מעשירה. שכן אמרו חכמים שכאשר הקדוש ברוך הוא משפיע שבע לעולם, ממילא מתבטלת גזרת המגפה, לפי שאין הקדוש ברוך הוא גזרת גזרת שבע אלא בשביל שיהיו בו בני אדם, ככתוב (תהלים קמה טז): 'פותר את ידך ומשביע לכל חי רצון' (אור למאיר).

זיהי ידיו אמונה

המנופפות לעברם בהתלהבות בקצב השירה. הדבר הלהיבם להמשיך בשירתם ביתר שאת. אחדים מהם הוציאו מכיסם מצלמות כדי לתעד את המחזה המפעים. אלא שדקה לאחר מכן נעצרה החגיגה... גיפ של שרות בתי הסהר עצר לצדם בחריקת בלמים, מתוכו יצא סוהר זועם, שלא ידע כיצד להכיל את המחזה הסוראליסטי שכמותו מעולם לא ראה: "מה אתם עושים כאן?" שאל בכעס, "וכי אינכם יודעים שזהו מקום האסור בכניסה לזרים?" מידענו המלמד נסה להסביר לו כי מדובר בעדת ילדים מאכזבים שחפשו אטרקציה שונה... אלא שאת השומר זה לא ענין. הוא הורה להם לעזוב את המקום באפן מיד.

הטיול המפתיע היה קצר, אולם הותר רשם כל ימחה אצל התלמידים. טוב הם לא היו זקוקים לשום 'פצוץ'. הקלה היא בעיניך פזו זכות? לחזק יהודי הנמק בכלאו!

שנתים לאחר מכן, באותו קעמפ, נאספו הילדים לשמע את ספורו האישי המרתק של יוסף, אסיר בבית כלא פדרלי, שאחר שגלה את יהדותו באפן פלאי בין כתלי בית הכלא, זכה לשחרור נסי, ובבחינת "שיחו בכל נפלאותיו", קבל על עצמו לספר את ספורו בפני כמה שיותר יהודים.

יוסף האריך לתאר את כל התפוכות שעבר בכלא, כשלקסיים הגיעה גלת הכותרת של ספורו. "במשך השנים", ספר יוסף, "הייתי יהודי אחד בין גויים רבים בבית הכלא. לא הייתי נזכר מעבדת יהדותי אלמלא דאגו 'חברי' להזכירני זאת, לא תמיד בדרכים נעימות.

הייתי רחוק ומנתק, עד לאותו יום שבו קראו לי שכני הגויים בבהלה, בטענה פי ילדים יהודיים קוראים לי. התקרבתי לחלון ואכן, מרחוק שמעתי צעקות של ילדים האעקים לעברי: 'היודים אל תתיאשו, בטחו בה!' ועוד כהנה וכהנה קריאות עידוד ונחמה. הייתי בהלם ולא ידעתי מהיכן כל זה 'נופל' עלי. ואז החלו הילדים לשיר בשפה לא מפורת. השירה היתה כל כך מתוקה, עד שבאפן ספונטני עשיתי את הדבר היחיד שהייתי יכול לעשות כדי להלהיבה; הושטתי את ידי אל מחוץ לחלון ועודדתי את השרים.

בפתע פתאום השירה נפסקה, ואני נותרתי עם לב קרוע. משהו בנשמת נפתח. וכאשר זמן מה לאחר מכן נכנס רב לבית הכלא והציע לי להניח תפלין, אף שבבעבר לא הסכמתי לשתף עמו פעולה, הפעם הסכמתי. התרגשתי כל כך בקריאת שמע, ובקשתי מהרב להוסיף וללמד אותי להתפלל. השנתים האחרונות בכלא עברו עלי בהתעלות ובהתרומומות, עד ששבתי בתשובה שלמה, והנני כאן מספר את ספורי."

המלמדים והילדים היו המומים. לפתע הם הבינו את שהתרחש עמם לפני כשנתים. כעת היה תורם שלהם להדהים את יוסף... הם הצביעו לו על אחד הקורות, עליו היו תלויות תמונות מאותו טיול בלתי נשכח. יוסף כמעט התעלף כשבתמונה המרכזית הוא ראה ילדים מפורות, מנופפות בהתלהבות מעבר לחלון הכלא. אלו היו ידיו.

"אולי נחק את הילדים לבקור בכלא?" הפתיע המלמד בהצעתו, "הרי הם מעולם לא ראו כיצד נראה בית כלא מבפנים!" "בכלא?" תמה רעהו, "מה פתאום שיכניסו אותנו לשם?" תהה.

"ובכל זאת", דחק השני, "אולי בכל זאת יאותו הסוהרים לערוך לילדים סיור במתקני הכלא. הבה לפחות ננסה, ראה כמה הילדים מאכזבים."

ממחשבה למעשה: האוטובוס כבר פנה לעבר בית הכלא, כשאותו מלמד בעל מרץ משתף את הילדים בתכניתו. הילדים התלהבו מהרעיון, אף שלא ממש הבינו במה מדובר...

כשהגיע האוטובוס לשער בית הכלא נחסמה דרכו בידי שומר רחב גרם. הלה כמעט התגלגל מצחוק לשמע רעיון הבקור; "להכניס קבוצת ילדים לסיור במתקני הכלא? אין לכם רעיון הזוי יותר? ובכלל זה עלול להיות ממש מסכן! אחורה פנה!"

אלא שאותו מלמד לא חשב לותר, הוא הביט סביבו והבחין בכביש פנימי שהתפתל סביב חומות הכלא. "נו, אם לבית הכלא לא נוכל להכנס, לכל הפחות נתבונן בו מבחוץ... מי יודע, אולי נזכה לראות באחד החלונות איזה אסיר יהודי, נשמה נדחת שזקוקה לחאק?" שתף את רעהו בהתלהבותו.

בהתלהבותם הם לא שמו לב לתמרוך שהבהיר באפן ברור שהכניסה לכביש אסורה לזרים. מלבד זאת, המחסום שבכניסה לכביש היה מורם, כך שהאוטובוס נסע ללא הפרעה. מצב רוחם של הילדים החל להשתפר. הנה הם רואים בית כלא אמתי. ממש מקרוב!

בנקדה מסימת בכביש, מקום שבו נראו חלונות תאי הכליאה, נעצר האוטובוס. הילדים ירדו, ומידענו המלמד הסביר להם: "יתכן שבאחד התאים שוכנת נשמה יהודית גלמודה הזקוקה לחזק ולעידוד, הבה נצעק לעבר אותה נשמה אלמונית דברי חזק ונאמץ את רוחה..."

הילדים שנלהבו מהרעיון החלו מיד לצעק לעבר החומות: "יהודים יקרים, אל יאוש! הקדוש ברוך הוא אתכם! אנו מתפללים לשלומכם! התחזקו באמונה ובדאי בקרוב תזכו לישיעה!" לאחר מכן הם החלו לשיר בקול ובהתלהבות את הגנון הנודע - 'יאר אמונה...' - המושר בשפת היידיש, ותרגומו: "רק אמונה בבורא העולמים! יהודים יקרים ואהובים, בטחו והאמינו בקדוש ברוך הוא, כך יהיה לכם טוב היום ובכל יום, בעולם הזה ובעולם הבא!"

תוף כדי שירה הביטו הילדים לעבר בית הכלא, מצפים לתגובה, ופתאום... לא יאמן! מבצע לאחד מהחלונות הצרים נראו זוג ילדים

הספור המפעים שלפנינו התרחש לפני שנים אחדות בארצות הברית. מאחד מה'קעמפים' המתקמים מדי שנה בחפשת הקיץ בהרי הקנטסקיל בניו יורק, יצא אוטובוס ובו תלמידים צעירים אשר בעקבות הצלחתם בלמודם זכו בנסיעה מיחדת לגן החיות הסמוך. הילדים היו נרגשים מאד לקראת הנסיעה, הם כבר ברוו על אודות החיות ששוהות בגן והברכות שאולי

בנקדה מסימת בכביש, מקום שבו נראו חלונות תאי הכליאה, נעצר האוטובוס. הילדים ירדו, ומידענו המלמד הסביר להם: "יתכן שבאחד התאים שוכנת נשמה יהודית גלמודה הזקוקה לחזק ולעידוד, הבה נצעק לעבר אותה נשמה אלמונית דברי חזק ונאמץ את רוחה..."

נוף בהרי הקנטסקיל בניו יורק

יזכו לברך. ההתלהבות היתה בשיאה, והצפייה בהתאם.

בשעת צהרים הגיע האוטובוס לשערי גן החיות. אחד המלמדים שירד כדי לברר על ענין התשלום ותנאי הבקור, שבפנים נפולות. התברר כי באותו יום, מחמת סבה בלתי צפויה, היה גן החיות סגור למבקרים. היה עליהם לשוב על עקבותיהם.

המלמדים נסו לחשב על רעיון חלופי, ובינתים האוטובוס הסתובב ופנה לחזר לכיון שממנו הגיעו. תוף כדי נסיעה הפנה אחד מהמלמדים את תשומת לבו של חברו לשלט שהיה קבוע בצד הדרך והפנה לכיון בית כלא גדול ששכן בקרבת מקום.

להמתין לסיום עניית אמן

ברורה: "ובעונותינו הרבים הרבה אנשים נכשלים בזה כשמתפללים לפני העמוד, שחוטפים להתחיל ברכה שלאחריה תכף אחר סיום ברכה שלפניה ואין ממתנים ביניהם כלל".

בספרו 'דרך משה' (ליום יא) עורך המוכיח רבי משה פהנא מגייבטש על אודות שני אמונים, שרבים נכשלים ומזלזלים בענייתם: 'אמן' שאחר ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' - לפי שהצבור נחפז לומר 'מודים דרבנן', ו'אמן' שאחר ברכת 'הפורש סבת שלום... ועל ירושלים' הנאמרת בליל שבת - לפי שהצבור ממהרים לומר אחריה 'ישמרו' משום כך תקן בעל ה'דרך משה' שעל החזן להכות על העמוד כשטמסים ברכות אלו, כדי להזכיר לצבור לענות אמן אחריהן.

ב. בברכה הנאמרת להוציא רבים ידי חובתם, אין המברך רשאי להתחיל לברך קדם שסיימו כל הצבור לענות אמן על הברכה הקודמת.

מקורות ובאורים:

כך הוכיח ה'מגן אברהם' (קכד טו) ממה שפסק ה'שולחן ערוך' (קכח יח) שבברכת כהנים אין הכהנים רשאים להתחיל פסוק של ברכה קדם שסיימו כל הצבור לענות אמן אחר הפסוק הקודם. זאת משום שבמקום שיש חובה על הצבור לשמע את הברכה, צריך המברך להמתין גם על המעוט הטועה ומאריך בעניית אמן כדי שישמעו גם הם את הברכה, וכן פסקו שו"ע הרב (קכד יב) והמשנה ברורה' (שם לח).

הפסק בדבור

לא יפסיק בדבור, אפלו בתבה אחת, בין שמיעת הברכה לעניית אמן אחריה, ואם הפסיק שוב לא יענה אמן.

מקורות ובאורים:

כך הביא ה'באור הלכה' (קכד יא) בשם הגהות רבי עקיבא איגר (שם ה). ומשמע מדבריו שגם אם הפסיק בתבה אחת, שוב אינו יכול לענות אמן, אף שהוא עדין בתוך כדי דבור לסיום הברכה (משנה אחרונה שם אות עט), וכן כתב ב'הליכות שלמה' תפלה (פרק כב אות יח). וראה עוד ב'הליכות שלמה' (שם) שגשאר בצ"ע לגבי אם הפסיק בחצי תבה, כגון שהשלים תבה שהתחיל בה קדם לכן.

א. בחזרת התפלה צריך הש"ץ להזהר שלא להתחיל בברכה קדם שסיימו רב העונים לענות אמן על הברכה הקודמת, ואפלו האריכו ב'אמן' יותר מכדי הצורך. אך אם רב הצבור ענו כהגון ורק מעוטם האריכו יותר מדי, אין צריך הש"ץ להמתין על המעוט. ואולם יש אומרים שצריך להמתין על המעוט אף אם האריכו יותר מדי.

מקורות ובאורים:

אמרו חכמים (ברכות מז א, וברש"י שם ד"ה עד): "אין הבוצע רשאי לבצע עד שיכלה אמן מפי העונים [על ברכת המוציא שברך], רב חסדא אמר מפי רב העונים". זאת לפי שצריך שתכלה ברכת המוציא קדם בציעת הפת, ולפי שעניית אמן נחשבת חלק מן הברכה, יש להמתין עד שתכלה עניית אמן מפי העונים. ואולם רב חסדא סובר שאחר המעוט שנוהגים שלא פדין ומאריכים בעניית אמן יותר מדי אין צריך להמתין. ה'שולחן ערוך' (קסז טו) פסק כדברי רב חסדא, ואף משמע מדבריו (קכד ט) ששונה דין חזרת הש"ץ לברכת המוציא על בציעת הפת, שגם בה על הש"ץ להמתין אחר רב העונים. ואכן ב'באור הלכה' (שם) הביא שכן דעת הפרישה, וכן פסקו: מהריק"ש בהגהות 'ערך לחם' (קכח יח); 'מאמר מרדכי' (קכד יב); 'ערוך השולחן' (שם יג). ב'משנה ברורה' (שם לו) כתב שדין זה נוהג אף באמירת הקדיש, שצריך אומר הקדיש להמתין על עניית אמן של רב העונים. עוד כתב ה'מאמר מרדכי' (שם) הביאו ה'באור הלכה' (שם) שבאופן שרב הצבור ענה אמן במרוצה שלא כראוי והמעוט ענהו כהגון, לכלי עלמא צריך הש"ץ להמתין למעוט. אמנם צין שזהו דבר שאינו מצוי ואין צריך לחשש לכה.

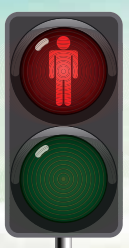
ואולם הפרי מגדים' (א"א קכד טו) סובר בדעת ה'מגן אברהם' (שם טו), שבחזרת הש"ץ צריך הש"ץ להמתין אף על המעוט המאריך בעניית אמן, זאת לפי שחובה על הצבור לשמע את ברכות תפלת הלחש מפי הש"ץ, ואם יתחיל הש"ץ לברך קדם שסיימו המעוט לענות אמן, לא ישמעו הללו את תחלת הברכה (משנ"ב שם לח). לעמדת זאת בברכת הפת שאין מברכים ברכה נוספת אחריה, אין צריך הבוצע להמתין למעוט המאריכים בעניית אמן (ראה 'שערי הגר"ש אלישיב' ברכות שם הערה פב). כדעה זו פסק בשו"ת מהר"מ מינץ (סי' פא) וב'אליה רבה' (קכח לו). ה'באור הלכה' (שם) הביא דעה זו, ואולם נראה שהסתפק בזה לעגון הלכה. וראה 'כף החיים' (קכד גב) שכתב שלדעת האר"י שחובה לשמע חזרת הש"ץ, ומעלתה אף עולה על תפלת הלחש, בודאי צריך הש"ץ להמתין אף על המעוט. כאמור, הכל מודים שחובה על הש"ץ להמתין לעניית אמן של רב המתפללים, וראוי להביא בעגנון זה את שמעורר ה'משנה

זהירות, אמן חטופה

א. עניית אמן בשוא תחת האל"ף שבראש המלה אמן, ולא בקמץ, מכנה בפי חכמים 'אמן חטופה' (שו"ע או"ח קכד ה; משנה ברורה' שם כט).

לפיכך יש להזהר לבטא את המלה אמן אך ורק בנקודה המדק, בקמץ תחת האל"ף ובצירי תחת המ"ם, כך ששמעוטה תהיה האמנת דברי המברך, ולא בשום נקוד אחר.

ב. אף עניית אמן בחטף לפני שהמברך סיים את הברכה, נחשבת ל'אמן חטופה' (שו"ע או"ח קכד ח).

לפיכך יש להמתין ולענות אמן רק לאחר שסיים המברך את התבה האחרונה בברכה במלואה.

איצרות אמונים

חיוב ההשתדלות בעניית אמן

להרבות אמונים בכל כחו

אמרו חכמים (שבת קיט ב): "כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן, שנאמר (ישעיה כו ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים', אל תיקרי 'שמר אמונים' אלא שאומרים אמן".

בפרוש הרי"ף על 'עין יעקב' (שבת קיט ב) דורש רבי יאשיהו פיגטו שבאמרם "כל העונה אמן בכל כחו" התפוגו חכמים שיתאמץ האדם "בכל כחו" להרבות בעניית אמונים, "לא אחד ולא שנים, אלא כל אשר תמצא ידו בכל כחו לענות אמן, מרבה לענות". משום כך אף נאמר בכתוב "שמר אמונים" - לשון רבים, שעל האדם לשמור ולצפות לענות אמונים הרבה.

מצוה העומדת ברומו של עולם

במגן אשכול 'שמר אמונים', מציג המחבר רבי אפרים זלמן מרגליות למנוח בכל בית כנסת אנשי צורה לפקח ולהורות על עניית אמן. במכתב הסכמה לרעיון זה כותב בעל הציץ אליעזר דברים נחרצים על גדל החיוב להזהר במצות עניית אמן:

"גדולה עד מאד מצוה גדולה זאת של עניית אמן, ולהפך - גדול העניש עד לשמים חלילה של הנמנע מלהמנות למצוה גדולה זאת. דבר זה כתוב בתורה, שנוי בדברי חז"ל בתורת הנגלה, ומשולש בתורת הנסתרת. ענין זה גלוי וידוע ומפורסם לרב בני האדם ואין להם שום ספק בגדל הענין כולו. אבל האמת כדברי המסלול ישירים (בהקדמה): 'כפי רב פרסומם ומה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה'.

אמנם הדרך היחידה לחזק ידים רפות שרפו ידיהם ממצוה זאת, היא אך ורק על ידי יסוד חברה קדושה כזאת, אשר תתמיד ערב ובקר באזהרותיה הנמרצות להמוני העם בדברים המתקבלים על הלב, למען חובת שמירת מצוה חמורה זאת, ולא להתפתות ללקת שולל אחרי עצת הוצר הרע המתענה את בני האדם לזלזל במצוה נשגבה זאת התלויה ברומו של עולם" (מגן אשכול 'שמר אמונים' עמ' 66).

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

לכבוד מערכת עלון 'וכל מאמינים' ולצוות בני אמונים הי"ו

אני קורא בקביעות בעלונכם הנכבד ומתפעל מהפעילות המברכת שלכם.

כואב הלב שצריך בכלל לעורר על מצוה כה חשובה, מצער לראות לעתים אפילו בני תורה שאינם מודעים לחשיבות עניית אמן.

הרי רב עבודת התפלה שתקנו חכמינו מרובת מברכות ואמן, ואפרט מעט רק מתפלת שחרית: התפלה מתחילה בברכות השחר; לאחר מכן פסוקי דזמרה מקפים בברכה לפניהם וברכה לאחריהם; כמו כן קריאת שמע מקפת בכמה ברכות; לב התפלה הוא תפלת שמונה עשרה שכלה ברכות, ואף הסמל של תפלת הצבור, הלא היא תפלת הקדיש שבה מעורר החנן את הצבור וקורא להם "ואמרו אמן" - כל יסודה הוא באמן שהצבור עונה אחריה.

מובן שבזכותכם השתנה התחום הזה מן הקצה לקצה. אך אליכם אישים אקרא, נא אל תרפו, עוררו עוד ועוד, באשר בחסדי שמים יש לכם כלים נכונים, גישה נכונה, הסברה מעלה ובעקר סינתזה דשמאי.

אני אישית עוסק בנושא זה רבות, ואשתף אתכם ברמיז בענין זה שאמרת לי לאחרונה.

על הפסוק (דברים ז יב): "והיה עקב תשמעו" פרש רש"י כי המלה "עקב" מתפרשת מלשון עקב, ורומזת למצוות שאדם דוש בעקביו, דהינו מצוות שאדם נוטה לזלזל בהן. התורה מבטיחה שאם ישמר האדם על אותן מצוות קלות, יזכה להבטחות המפורשות בכתובים אלו.

כידוע, מצוות עניית אמן משום שקל לקימה והיא שכיחה מאד, היא אחת מהמצוות שאנו מרבים לדוש בעקביו, ועל כך אומר דוד המלך: (תהלים מט ו): "למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני". המתבונן יפליא לראות כי עקב בגימטריה קפ"ב, פעמים אמן!

תחזקנה ידיכם וראו ברכה בעמלכם. אמן!

בהדרת כבוד,
ישי שמעון
ירושלים עיה"ק

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

שערי גן עדן

מעלת עניית אמן במשנת בעל ההלואה

רבי שלמה קלוגר ל' בסיון תרכ"ט

מצבות בבית העלמין היהודי בברודי

רבי שלמה יעקב יוסף קלוגר נולד בשנת תקמ"ו בקומארוב, לאביו רבי יהודה אהרן קלוגר שכיהן כרבה של העיר. עוד בהיותו ילד רך בשנים הפליא את הכל בגדלותו התורנית, ואביו התמסר ללמדו תורה.

בהגיעו לגיל מצוות נפטר עליו אביו, ואמו שלחתו לזמושץ, שם למד תורה מפי בעל המשנת חכמים. המגיד מדובנא שכיהן באותה עת כמגיד בזמושץ, התפעם מגדלותו בתורה והיה לומד עמו מדי ערב שבת את כל המדרשים על הפרשה.

לאחר נשואיו עבר לגור בעירייה ראוה לצד חותנו, שספק לו את כל מזונותיו. בשנת תק"ע התקבל כרב בעיר קוליקוב, ולאחר מכן כיהן כרב בכמה קהלות בגליציה ופולין.

חבר חברים רבים בכל מקצועות התורה. בספרו 'שו"ת ובהרת בחיים' (ס" כט) הוא מעיד על עצמו: "תהלות לה' יש לי ערך מאה וחמש עשרה חברים גדולים על תנאי ועל כל הש"ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים, ושאלות ותשובות אין מספר". זאת כתב בשנת תר"ד, עשרים וחמש שנים קדם פטירתו.

בערב שבת פרשת קרח תק"פ התקבל לכהן כאב"ד ומגיד בעיר ברודי שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים. בל' בסיון תרכ"ט נפטר רבי שלמה בעיר ברודי והובא לקבורה בבית הקברות היהודי בעיר.

העונה אמן מצוה ועושה

אמרו חכמים (קדושין לא א): "גדול מצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה". כלומר, שכרו של המקיים מצוה שהוא מחייב בה, גדול משכרו של המתנדב לקיים מצוה שאינו מחייב בה. זאת משום שמי שמצוה ועושה יצרו הרע מתגבר עליו יותר להחטיאו, והוא צריך כח גדול יותר להלחם בו (ריטב"א שם).

על פי זאת באר רבי שלמה קלוגר את מאמר חכמים (ברכות ג ב) "גדול העונה אמן יותר מן המברך": המברך ברכה מברכות הנהנין הוא בגדר אינו מצוה ועושה, שהרי יכול היה להמנע מהנאה זו ואז לא היתה חלה עליו חובת ברכה כלל. לעומת זאת העונה אמן הוא בגדר מצוה ועושה, שהרי השומע ברכה מחייב מצד הדין לענות אמן. על פן גדול שכרו של העונה אמן שהוא בגדר מצוה ועושה וצריך להתאזר בגבורה כדי להלחם ביצרו, יותר מן המברך - שבחלק מהברכות הוא בגדר אינו מצוה ועושה (שו"ת 'שנות חיים' קונטרס דרך החיים, דרך חמישי).